

“ТАСДИҚ МЕКУНАМ”

ректори МДТ-и “Донишгоҳи

давлатии Хучанд ба номи

академик Бобочон Ғафуров”,

профессор Умонзода Аюб Исло

« 26 » 05 2023

ХУЛОСАИ

КАФЕДРАҲОИ ГРАММАТИКАИ ЗАБОНИ АРАБӢ ВА ЗАБОН ВА АДАБИӢТИ ТОЧИКИ ФАКУЛТЕТИ ЗАБОНҲОИ ШАРҚИ МУАССИСАИ ДАВЛАТИИ ТАЪЛИМИИ “ДОНИШГОҲИ ДАВЛАТИИ ХУЧАНД БА НОМИ АКАДЕМИК БОБОЧОН ҒАФУРОВ”

Диссертатсияи Низомова Саидахон Ильёсовна таҳти унвони “Хусусиятҳои лексикографии “Муқаддимат-ул-адаб”-и Замахшарӣ” барои дарёфти дараҷаи илмии доктори фалсафа (PhD) – доктор аз рӯи ихтисоси 6D021000 – Филологияи хориҷӣ, 6D021003- Забонҳои мамолики хориҷии Аврупо, Осиё, Африқо, бумиёни Амрико ва Австралия (забони арабӣ) дар кафедраҳои грамматикаи забони арабӣ ва забон ва адабиёти тоҷики факултети забонҳои шарқи Муассисаи давлатии таълимии “Донишгоҳи давлатии Хучанд ба номи академик Б.Ғафуров” ба анҷом расидааст.

С.Низомова факултети забонҳои шарқи Донишгоҳи давлатии Хучанд ба номи академик Б.Ғафуровро бо ихтисоси филолог-шарқшинос бо дипломи аъло хатм намудааст. Соли 2017 ба шӯбаи магистратураи факултети забонҳои шарқ дохил шуда, соли 2019 онро бо дипломи аъло ба итмом расонид. Аз соли 2017 ҳамчун коргузори кафедраи грамматикаи забони арабии факултети забонҳои шарқ фаъолият мекард. Соли 2019 ба шӯбаи докторантураи МТД “ДДХ ба номи академик Бобочон Ғафуров” дохил шуда, онро соли 2022 бо баҳои аъло ба итмом расонид. Соли 2021 ба озмуни “докторанти сол-2021” дар МТД “ДДХ ба номи академик Бобочон Ғафуров”

иштирок карда, сазовори ҷойи дуҷум гардид. Соли 2023 ба ҳайси омӯзгори фанни грамматикаи забони арабӣ ба факултети забонҳои шарқи МТД “ДДХ ба номи академик Бобоҷон Ғафуров” ба кор қабул шуда то ҳол дар ҳамин муассиса фаъолият мебарад.

Роҳбари илмӣ - номзоди илми филология, дотсент Нуруллозода Фирӯза мебошад.

Дар натиҷаи баррасии диссертатсияи “Хусусиятҳои лексикографии “Муқаддимат-ул-адаб”-и Замахшарӣ” чунин хулосаҳо бароварда шуданд:

Мақсади таҳқиқ. Нишон додани аҳаммиати омӯзиши “Муқаддимат-ул-адаб”-и Замахшарӣ байни фарҳангномаҳои дузабона, сохту таркиби он, принсипи интиҳоб ва ҷобачогузориҳои моддаҳои луғавӣ, хусусиятҳо ва навъҳои тарҷума дар фарҳанг, усули ташреҳи вожаҳои арабӣ ба забони форсӣ-тоҷикӣ, баррасии лексикаи форсӣ-тоҷикӣ дар фарҳанги мавриди назар аст.

Вазифаҳои таҳқиқ. Барои ноил гаштан ба ҳадафҳои аслии дар диссертатсия кӯшиш ба харҷ дода шудааст, ки корҳои зерин ба анҷом расанд:

-баррасии заминаҳои пайдоиш ва густариши фарҳангшиносии дузабонаи арабӣ-тоҷикӣ;

-таҳқиқи мақоми “Муқаддимат-ул-адаб” дар раванди фарҳангшиносии;

-баррасии принсипҳои интиҳоб ва ҷобачогузориҳои воҳидҳои луғавӣ дар фарҳанг;

-омӯзиши тарҷума ва роҳи тарзҳои истифодаи воҳидҳои луғавии форсӣ-тоҷикӣ дар тарҷумаи воҳидҳои луғавии арабӣ;

-таҳқиқ ва муайян кардани принсипҳои тадвини “Муқаддимат-ул-адаб” -и Замахшарӣ.

Навгониҳои илмӣ таҳқиқ. Дар диссертатсия бори аввал арзиш ва мақоми фарҳанги “Муқаддимат-ул-адаб”-и Ҷоруллоҳ Маҳмуди Замахшарӣ дар заминаи баррасӣ ва тадқиқи нусхаҳои хаттӣ, нашрҳои он, мақоми он дар рушди фарҳангшиносии дузабона, усули бақоргирии моддаҳои шарҳшаванда дар фарҳангҳои дузабона, ҳелҳои тарҷумаи форсӣ-тоҷикии моддаи арабӣ дар

фарҳангҳо, заминаҳои тарҷума, усули корбурди муродифоти форсӣ-тоҷикӣ дар шарҳ, навъҳои шарҳи моддаи луғавӣ, истифодаи калимот ва ифодаҳои шевагӣ дар зимни шарҳ, навъҳои лексикаи тоҷикӣ дар фарҳанг ва мақоми забони тоҷикӣ дар он нишон дода шуд. Ҳамчунин, барои пурра нишон додани роҳҳо ва заминаҳои пайдоиш ва ташаккулёбии фарҳангшиносии дузабонаи арабӣ-тоҷикӣ мухтасаран ба таърихи нигошт ва усули лексикографии бархе фарҳангҳои гурӯҳи мазкур низ тавачҷуҳ гардид ва дар мавридҳои муайян маводи “Муқаддимат-ул-адаб” бо маводи фарҳангҳои мазкур бо усули қиёсӣ санчида шуд.

Нуқтаҳои асосии ба ҳимоя пешниҳодшаванда:

-баррасии таърихи мухтасари татавбури фарҳангшиносии дузабонаи арабӣ-тоҷикӣ;

-таҳқиқ дар заминаи осори илмии Замахшарӣ ва мақоми ӯ дар илми забоншиносӣ;

-таъйини саҳми нусхаҳои хаттии “Муқаддимат-ул-адаб” дар шинохти илмии он ва баррасии нашрҳои фарҳанг;

-нишон додани мақоми “Муқаддимат-ул-адаб” дар фарҳангшиносии арабӣ-тоҷикӣ ва, ҳамчунин, дар фарҳангшиносии сирф тоҷикӣ ва дар ташреҳи мушкилоти матнҳои қадим;

-таъйини асосҳои сохтори фарҳанг ва таҳқиқи таркиби он;

-таснифу таҳлили моддаҳои луғавии фарҳанги мавриди таҳқиқ;

-баррасии лексикаи тоҷикӣ ва мақоми забони тоҷикӣ дар фарҳанги Замахшарӣ;

-нишон додани усули маъмули ташреҳи маъно дар фарҳангҳо ва таҳқиқ дар заминаи фарҳангҳои дузабона;

-таҳқиқи анвои тарҷума ва нишон додани баробарии калимаву таркибҳои тоҷикӣ ва арабӣ;

-баррасии усули ташреҳ тавассути муродиф дар “Муқаддимат-ул-адаб”;

-таҳқиқи хусусиятҳои ташреҳи муфассал дар фарҳангнома;

-рӯнамо кардани хосиятҳои грамматикӣ ҳангоми ташреҳи моддаи луғавӣ;

-муқаррар кардани чандмаъноии моддаи луғавӣ дар шарҳ ва рӯ овардани муаллиф ба таркибҳои рехта дар зимни шарҳ.

Аҳаммияти назарӣ ва амалии таҳқиқ.

Арзиши назариявии рисола дар он зоҳир мегардад, ки дар он заминаҳо ва назарияву принсипи таҳлилу баррасии моддаи луғавӣ, шарҳи грамматикӣ, усули ташреҳи калимаҳову ибора ва ҷумлаҳои арабӣ ба забони форсӣ-тоҷикӣ ба таҳқиқ кашида шудаанд. Истифодаи он дар доираи тадқиқоти забоншиносии забони арабӣ ва забони форсӣ-тоҷикӣ гӯшаҳои навро дар ҷойгузиниву тарҷумаи бархе вожагон ва ё таъбиру мафҳумҳо боз хоҳад намуд. Рисола зимни таълифоти фарҳангҳои дузабонаву бисёрзабона, тафсири, семинар ва курсҳои махсус ва таълифи осори илмӣ-тадқиқотӣ метавонад мавриди истифода қарор гирад. Дар маҷмӯъ, ҳосили таҳқиқоти рисола дар хондани лексияҳои назарӣ, машғулиятҳои амалӣ, таълифи рисолаҳои илмӣ, магистрӣ, дипломӣ ва корҳои курсӣ дар факултетҳои марбут ба улуми филологӣ ба кор меояд.

Мазмун ва муҳтавои диссертатсия 11 мақолаи илмӣ (аз ҷумла, 5 мақола дар маҷаллаҳои илмии тақризшавандаи ҚОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва ҚОА-и Федератсияи Русия) интишор ёфтаанд. Мазмуни рисола ҳамчунин дар шакли маъруза ва гузоришҳои илмӣ дар маҳфилҳои илмӣ ва конференсияҳои донишгоҳӣ (солҳои 2019-2023) баён шудааст.

Мақолоте, ки аз рӯи таҳқиқоти диссертатсионӣ ба нашр расидаанд:

I. Мақолаҳо дар маҷаллаҳои аз ҷониби ҚОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон тавсияшуда:

[1-М]. Низомова, С.И. Замахшарӣ ва осори ӯ / С.И. Низомова // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Бахши илмҳои филологӣ / (ISSN 2413-516X). – Душанбе: Сино, №6. 2021. – С. 267-274.

[2-М]. Низомова, С.И. “Муқаддимат-ул-адаб” ва Аҳаммияти он дар рушди фарҳангшиносии / С.И. Низомова // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Бахши илмҳои филологӣ / (ISSN 2413-516X). – Душанбе: Сино, №5. 2021. – С. 256-263.

[3-М]. Низомова, С.И. “Аз таърихи фарҳангшиносии дузабонаи арабӣ - тоҷикӣ” / С.И. Низомова // Паёми Донишгоҳи омӯзгорӣ Назрияти Донишгоҳи давлатии омӯзгорӣ Тоҷикистон ба номи С.Айнӣ. / (ISSN 2219-5408). – Душанбе: ДДОТ ба номи С. Айнӣ, №3. 2021. – С. 144-150.

[4-М]. Низомова, С.И, Нуруллозода, Ф. “Истилоҳи фарҳангшиносии аз нигоҳи забоншинос В.Г. Гак” \ С.И. Низомова, Ф. Нуруллозода // Паёми Донишгоҳи омӯзгорӣ Назрияти Донишгоҳи давлатии омӯзгорӣ Тоҷикистон ба номи С.Айнӣ. / (ISSN 2219-5408). – Душанбе: ДДОТ ба номи С. Айнӣ, №6-2 (101). 2022. – С. 106-110.

[5-М]. Низомова, С.И, Нуруллозода, Ф. “Баъзе вижагиҳои лексикаи тоҷикии “Муқаддимат-ул-адаб”-и Замахшарӣ” \ С.И. Низомова, Ф. Нуруллозода. // Ахбори ДДХБСТ” Силсилаи илмҳои гуманитарӣ / (ISSN 2413-2004). – Хучанд: Ношир, №1 (94).2023. – С. 87-94.

· II. Мақолаҳо дар дигар маҷаллаю маҷмуаҳои илмӣ:

[6-М]. Низомова С.И. “Нусхаҳои китоби “Муқаддимат-ул-адаб”-и Замахшарӣ” / С.И. Низомова // Номаи ховаршиносон . / (ISBN 978-99975-68-43-4). – Хучанд: Ношир, №14. 2020. – С. 29-33.

[7-М]. Низомова С.И. “Муқаддимат-ул-адаб”-и Қоруллоҳ Замахшарӣ” / С.И. Низомова // Камоли Хучандӣ. / (ББК 83.3(2)Т УДК 8 Т 2 Ф- 42). – Хучанд: Ношир , №4(24). 2020. – С. 54-61.

[8-М]. Низомова С.И. “Некоторые особенности таджикской лексики “Муқаддимату-л-адаб” Джаруллаҳа Замахшарӣ” / С.И. Низомова // Сборник научных статей по итогам работы Международного научного форума. Наука и инновации-современные концепции. / (ISBN 978-5-905695-78-0). – Москва: Инфинити, 2021. – С. 31-38.

[9-М]. Низомова С.И. “Рукописи и публикации “Мукаддимату-л-адаб” Замахшари” / С.И. Низомова // Международная научная конференция “Актуальные научные исследования в современном мире”. / (ISSN 2524-0986). – Г.Переяслав Украина, 2022. – С.154-158.

[10-М]. Низомова С.И. “Усули ташреҳи маъно дар фарҳангҳои дузабона” / С.И. Низомова // “Вестник магистратуры”. \ (ISSN 2223-4047). № 12-5 (135). “Коллоквиум”, 2022. С.56-58 .

[11-М]. Nizomova S.I. Semantico-grammatical peculiarities the chapter of harf “Arabic Preposition” (AP) of the dictionary entitled as “Muqaddimat-ul-adab” by Zamakhshari S.I. Nizomova // “Тенденции развития науки и образования”. \ (УДК 001.1 ББК 60). № 95. Самара, 2023. С.147-150

Дар асоси муҳокимаи муқарризон баъзе фаслу зерфаслҳои диссертатсия ба иваз кардан, пешниҳод карда шуд.

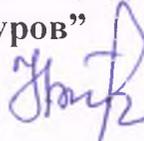
Кафедраҳои грамматикаи забони арабӣ ва забон ва адабиёти тоҷики факултети забонҳои шарқи Муассисаи давлатии таълимии “Донишгоҳи давлатии Хучанд ба номи академик Бобоҷон Ғафуров” диссертатсияи Низомова Саидахон Ильёсовнаро кори илмии баанҷомрасида ва мубрам меҳисобад, ки дар сатҳи баланди илмию таҳқиқотӣ таълиф шудааст ва ба ҳама талаботҳои диссертатсионӣ ҷавобгӯ аст. Дар ин замина диссертатсияи мазкурро барои баррасӣ ба шурои диссертатсионии 6D.KOA – 021 назди Донишгоҳи миллии Тоҷикистон оид ба дарёфти дараҷаи илмии доктори фалсафа (PhD) – доктор аз рӯи ихтисоси 6D021000 – Филологияи хориҷӣ, 6D021003- Забонҳои мамолики хориҷии Аврупо, Осиё, Африко, бумиёни Амрико ва Австралия (забони арабӣ) тавсия менамояд.

Иштирок доштанд: 18 нафар.

Натиҷаи овоздиҳӣ: “тарафдор” - 18 нафар, “зид”- 0, “бетараф” -0.

Суратчаласаи №10-ум аз 24 майи соли 2023.

**Мудири кафедраи забон ва адабиёти тоҷики
факултети забонҳои шарқи МДТ “Донишгоҳи давлатии
Хучанд ба номи академик Бобоҷон Ғафуров”
доктори илми филология, дотсент:**

М.И. Очилова

Суроға:735700, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
вилояти Суғд, ш.Хучанд,
гузаргоҳи Б.Мавлонбеков 1.
Тел: +(992) 92 900 00 95
E-mail: ochilova86@mail.ru

Мудири кафедраи грамматикаи забони арабии
факултети забонҳои шарқи МДТ “Донишгоҳи давлатии
Хучанд ба номи академик Бобочон Ғафуров”
номзади илми филология, дотсент: М.Н. Қўзиева

Маълумот барои тамос:
Суроға:735700, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
вилояти Суғд, ш.Хучанд,
гузаргоҳи Б.Мавлонбеков 1.
Тел: +(992) 92 761 32 44
E-mail: kuzieva.nodira@mail.ru

Котиби чаласа,
номзади илми филология, дотсент: Н.И. Нигматов

“Имзоҳои М.И. Очилова, Н.М. Қўзиева ва
Н.И. Нигматовро тасдиқ мекунам”.
Сардори Раёсати кадрҳо ва корҳои махсуси
МДТ-и “Донишгоҳи давлатии Хучанд
ба номи академик Бобочон Ғафуров”:
 М.Э. Наврӯзов

Маълумот барои тамос:
Суроға:735700, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
вилояти Суғд, ш.Хучанд,
гузаргоҳи Б.Мавлонбеков 1.
тел: +(992) 117 07 07 00
E-mail: n.ehson@mail.ru

25.05.23